

“İslâm Medeniyetinin Kurucu
Nesli Sahâbe IV Sempozyumu
–Medeniyet ve Coğrafyamızda
Sahâbe Etkileri-”
10-11 Ekim 2020, SAKARYA

Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve İslâmî İlimler Araştırma Vakfı (İSAV) ortaklığıyla “İslâm Medeniyetinin Kurucu Nesli Sahâbe” üst başlığıyla başlatılan milletler arası tartışmalı ilmi toplantılar dizisinin birincisi; 27-28 Nisan 2013 tarihlerinde “Sahabe Kimliği Algısı” özel başlığıyla; ikincisi 25-26 Nisan 2015 tarihlerinde “Sahâbe ve Rivayet İlimleri” özel başlığıyla; üçüncüsü 30 Eylül-1 Ekim tarihleri arasında, “Sahâbe ve Dirâyet İlimleri” özel başlığıyla Sakarya Üniversitesi Kültür ve Kongre Merkezi’nde gerçekleştirildi.

“İslâm Medeniyetinin Kurucu Nesli Sahâbe” ana konusuyla düzenlenen milletlerarası tartışmalı toplantı dizisinin sonuncusu ise “Medeniyet ve Coğrafyamızda Sahâbe Etkileri” özel başlığıyla; Sakarya Üniversitesi Konferans Salonunda 10-11 Ekim tarihleri arasında; son yıllarda dünyanın dört bir yanını etkisi altına alan pandemiye rağmen, tedbirlere uygun olarak gerçekleştirildi. Sakarya Üniversitesinin altyapısı kullanılarak sekiz farklı ülkeden on yedi ayrı noktaya canlı bağlantı yapılmasıyla da farklı bir tecrübe elde edilmesine ve ilmin yaygınlaşmasında vesilelerin kolaylaşmasına örnek teşkil etmesi adına ayrı bir başarıya sahne olan sempozyum; İlahiyat Fakültesi YouTube kanalı ve sosyal medya hesaplarından da canlı olarak yayınlanmıştır.

İslâmın ilk muhatapları olan Sahâbenin dini anlama, yaşama ve yayma suretiyle, medeniyeti şekillendirmede ulaştıkları coğrafyaların hudutları, yüzeysel bir bakışla çizilmek istendiğinde; Afrika, Anadolu, Endülüs, Balkanlar, Güneydoğu Asya, Hint Alt Kıtası, Kafkaya, Orta Asya (Horosan, Maveraünnehir), Orta Doğu, Uzak Doğu ulaşılan sınırların önde gelenleridir. Sahâbenin medeniyetimize ve coğrafyamıza etkileri üzerinde gerçekleşen bu tartışmalı ilmi toplantı, Sahâbenin irtibatlı olduğu; sanat, edebiyat, musikî, zanaât, toplumsal dönüşüm, değerler, çevre, aile, eğitim, adab-ı muâşeret, folklor, mimari gibi muhtelif alanlarda yazılmış tebliğlerin sunulması,

Sahâbenin medeniyete etkisini ne kadar geniş bir yelpazeye ulaştığını göstermesi cihetiyle büyük bir önem arz etmektedir.

Sempozyum, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Görevlisi, Musa Özis'in gönüllere huzur ve sükûnet veren Kur'ân-ı Kerim tilâvetinin ardından açılış konuşmalarıyla başlamıştır. Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanı Prof. Dr. Abdullah Aydınli, açılış konuşmasında "İslam Medeniyetinin Kurucu Nesli Sahâbe" üst başlığındaki tartışmalı ilmi toplantılar dizisinin başlangıç ve ilerleme serencâmından bahsederek, gelinen noktanın değerlendirmesini yapmıştır. Ayrıca her sempozyum sonrasında, sunulan tebliğlerin kitap haline getirildiğini de ifade eden Aydınli, bilgi şöleni olarak tasvir ettiği toplantının Sahâbenin tanınmasına çok büyük katkılar sunduğunu ve halihazırda düzenlenmekte olan bu toplantının bu istifadeyi daha da artıracığı şeklindeki kanaatlerini iletmiştir. Sonrasında, İSAV Mütevelli Heyeti Üyesi Prof. Dr. Bedrettin Çetiner ise konuşmasında "Biz öğretim üyelerine düşen, artık amele yetiştirmek değil, usta yetiştirmek olmalı" şeklindeki talebeni açıkça beyan etmiştir. Selamlama konuşmaları, İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Ahmet Bostancı'nın nesillerin en hayırlısı olan Sahâbe neslinin, bizzat Hz. Peygamber (s.a.v)'in yaşantısına şahit olmasıyla, sonraki nesillere öğrendiklerini aktarma hususunda üstlendikleri vazifenin önemine dikkat çeken bir konuşmayla devam etmiştir. Sakarya Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Fatih Savaşan, Sahâbeyi anlamanın aslında İslâmî doğru anlamaya vesile olacağını vurguladığı bir selamlama konuşması yapmıştır. Selamlama konuşmalarının sonuncusu ise, Sakarya İl Müftü Yardımcısı Paşa Bektaş tarafından yapılmıştır.

Açılış konferansını, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyelerinden Prof. Dr. Zekeriya Güler "Sahâbenin İslâm Toplumundaki Yeri" başlıklı çalışmasıyla yapmıştır. Sahâbe kitâbiyâtından, birincisi; İbn Abdilber'in (v. 463/1070) *el-İstîab fî ma'rifeti'l-ashâb* adlı eseri, ikincisi; İzzeddîn İbnü'l-Esîr el-Cezerî'nin (v. 630/1233) *Üsdü'l-gâbe fî ma'rifeti's-sahâbe* adlı eseri, üçüncüsü; İbn Hacer el-Askalânî'nin (v. 852/1449) *el-İsâbe fî temyîzi's-sahâbe* isimli eseri olmak üzerinden farklı muhitlere ait üç mukaddime örneği sunarak konuşmasını yapmıştır.

Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyelerinden Prof. Dr. Abdullah Aydınli'nin başkanlığını yaptığı birinci oturum; "Sahâbenin Kültür ve Medeniyete Etkileri" özel başlığıyla, Türkçe, İngilizce ve Arapça üç tebliğin sunulmasıyla gerçekleştirilmiştir. İlk konuşma, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyelerinden, Doç. Dr. Kenan Mermer tarafından "Medeniyet Fikrini Toplumsallaştıran Sahâbe Algısı -Kesikbaş, Ejderha ve temim-i Dârî Destanları-" başlıklı sunumuyla gerçekleşmiştir. Mermer'in, Kesikbaş, Ejderha ve Temîm-i Dârî destanları üzerinde yaptığı çalışmalar neticesinde, Müslüman coğrafyada nazm ve inşa edilen edebiyatın asıl amacının, inandığı hakikati daha geniş çevrelere yayabilme ümidi olduğu ve bu

eserlerde, Allah inancı, ahlakî meseleler, tevekkül, ibadetlerin önemi, dini öğeler, nasihatler gibi konuların işlenmesiyle, aslında Müslümanın, insanca bir yaşam sürmek için dikkat etmesi gereken ilkelerin bütünü bir arada sunmak olduğu ortaya çıkmıştır.

İkinci tebliğ ise Pakistan Sargodha Üniversitesi İslam ve Arapça Araştırmaları Bölümü hocalarından Doç. Dr. Muhammad Shahbaz Manj tarafından "Hin-Pakistan Alt Kıtası Sûfi Öğretilerinde Sahâbenin etkileri; Ali Hucvîrî'nin Düşüncesi Hakkında Bir Çalışma" başlığıyla sunulmuştur. Sahâbenin Müslüman medeniyetinin bütün alanlarına olduğu gibi Tasavvuf üzerine de derin bir etkisinin olduğuna işaret ettiği çalışmada Muhammad Shahbaz Manj, Hint-Pakistan alt kıtasında Tasavvufî kültüre yön veren önemli şahsiyetlerden, Hucvîrî'nin tasavvufî düşünce ve eylemlerinde Sahâbenin etkisini ortaya koyarak, dolaylı olarak Hint-Pakistan alt kıtasında Sahâbenin önemine değinmiştir. Çalışmada üzerinde durduğu başlıklar arasında, Müslüman geleneğinde sahâbeye saygı, Müslüman medeniyetine Sahâbe düşünce ve davranışlarının yansımaları, dini anlamada Sahâbe'nin öncülüğü, Sahâbenin güvenilirliği, Sahâbe'nin fetva verme hususunda yetkinliği, Sahâbe ve tasavvuf, Hint-Pakistan alt kıtasında Sahâbe ve tasavvuf, Hucvîrî'nin düşüncelerinde Sahâbenin etkileri, Hucvîrî'nin Hint-Pakistan alt kıtasında sahâbenin etkisinin yayılmasındaki önemi sayılabilir.

Tebliğini üçüncü sırada sunan Araştırmacı, Fas Abdülmâlik es-Sa'dî Üniversitesi Usûlü'd-Din Fakültesi Hocalarından Dr. Ahmed el-Fakîrî'dir. Sempozyuma "Kuzey Afrika Coğrafyasının Kültür ve Medeniyetine Sahâbenin Etkisi" başlıklı tebliğiyle iştirak eden el-FAKÎRÎ, çalışmada, Sahâbenin Kuzey Afrika medeniyetine etkilerini üç başlık altında ele almıştır. Birincisi, Kuzey Afrika'ya gelen Sahâbîler; ikincisi, Sahâbenin Kuzey Afrika medeniyetine katkıları; üçüncüsü, Sahâbenin Kuzey Afrika kültür ve geleneğine etkisi şeklindedir. Her ne kadar sınırlandırılması zor olsada Kuzey Afrika'ya gelen sahâbenin sayısını; yirmi bir, Kuzey Afrika'ya gelip orada defnedilmeyenlerin sayısını; on dokuz olarak tespit ettiğini ifade eden Araştırmacı, çalışmada bu Sahâbîlerin kısaca bilgilerini de aktarmıştır. Sahâbenin Kuzey Afrika'daki, Trablus, Kayrevân, Mağribu'l-Evsat ve Aksâ gibi fetihlerini de çalışmasına konu edinen el-Fakîrî, Sahâbenin, Kuzey Afrika'ya ilmî, kültürel, şiirsel ve edebî etkilerini ayrı bir şekilde ele almıştır.

Başkanlığını Emekli Öğretim Üyesi Prof. Dr. Bedreddin Çetiner'in yapmış olduğu, Sahâbe coğrafyası, mimarî ve çevre alt başlıklı İkinci oturum; Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyelerinden Prof. Dr. Vejdi Bilgin'in "Sahâbe Kabirlerinin İsim Kültürüne Etkisi" başlıklı tebliğini sunmasıyla başlamıştır. Toplumsal kimliğin önemli sembollerinden biri olan isimlere etki eden unsurların en önde gelenin dinî etkenler olduğunu ifade eden Vejdi Bilgin, çalışmada özellikle Sahâbe kabirlerine/makamlarına

odaklanmıştır. Tebliğinde, bir kültür ögesi olarak türbelerin dinî duygu yaşantıya etkisi başlığına değinen Yazar, ayrıca Türkiye'deki Sahâbe türbeleri ve yapılan uygulamalara; Eyüp Sultan Türbesi, Veysel Karanî Türbe-Makamları, Adıyaman Ebû Zer Türbe-Makamı ve Safvân b. Muattal Türbesi; Gaziantep Seydi Vakkas ve Ökkeşiye Türbeleri; Kahramanmaraş Mâlik Ejder Türbesi; Diyarbakır Hazreti Süleyman Camii ve Türbesi; Tarsus Bilâl-i Habeşî Türbesi özelinde değinmiştir. Yazar, mevcut kayıtlara göre en çok kullanılan beş kadın ismi arasında; Fatma, Ayşe, Emine, Hatice, Zeynep'in, erkek ismi arasında; Mehmet, Mustafa, Ahmet, Ali, Hüseyin'in olduğunu ifade etmiştir. Netice olarak Yazar, geleneksel isimlerde bir değişim müşahede edilmekle beraber ad koymada dinin ağırlıklı konumunun devam edeceğini ön görmektedir.

Sonrasında, Yalova Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Öğretim Üyelerinden Dr. Yusuf Oktan, "Çin'e Gittiği İddia Edilen Sahâbilerin ve Çin'deki İlk Mescitler Üzerine Bir İnceleme" isimli tebliğiyle sempozyuma katılmıştır. Çalışmasında, Araplar ve Çinliler arasındaki ticarî ve siyasî minvaldeki ilişkilerin tarihinden bahseden Oktan, Sahâbenin Çin'e gidişi ve orada inşa edilen mecsidlerin kaynağı hakkında bilgiler vermiştir. Ayrıca Çin'deki ilk camiler, kabirler bunlar hakkındaki tarihî kayıtlar, bulunan yazı ve sütunlar hakkında da araştırma yapmıştır. Rivayetlerde Sa'd b. Ebî Vakkâs ve Ebû Kebşe'nin Çin'e gittiği bilgisinin bulunduğunu ifade eden Yazar, araştırmasının neticesinde, Sahâbenin Çin'e gitmiş olma ihtimalinin düşük olduğu kanaatine ulaşmıştır.

İkinci oturumun son tebliğcisi Dr. Ziyâd Muhammed Nasrât, sempozyuma, Libya Zaviye Üniversitesi Edebiyat Fakültesinden iştirak etmiştir. "Sahâbenin Çevre Korumaya Katkıları" isimli tebliğine hamdele ve salvele ile başlayan Araştırmacı, insanoğlunun refah içerisinde yaşayabilmesinin, çevreye gösterilen ihtimamla yakından irtibatlı olduğunu, gerek Kur'ân-ı Kerîm, gerek hadisler ışığında, kolayca mülhaza edilebileceğini ifade etmiştir. Ayrıca Yazar, Hz. Peygamber (s.a.v)'in ve Sahâbenin, çevreye, hayvanlara, suya, havaya ve bitkilere karşı çevreci tutumlarını detaylı araştırmasıyla dinleyicilere ve istifade edenlere sunmuştur.

Başkanlığını İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Zekeriya Güler'in yapmış olduğu üçüncü oturum; "Sahâbe ve Değerler" özel başlığıyla Fas ve Tunus'tan sempozyuma iştirak eden iki tebliğcinin sunumuyla tamamlanmıştır. Oturumun birinci tebliği, Dr. Enise el-Karkarî tarafından "Onur ve Özgürlük Değerlerinin Yerleşmesinde Sahâbenin Etkisi" başlığıyla sunulmuştur. Sempozyuma, Fas Tanca Eğitim ve Öğretim Akademisinden iştirak eden el-Karkarî, tebliğinde öncelikle araştırmasının hedefi, yöntemi ve planından bahsetmiş ardından, onur ve özgürlük kavramları üzerinde durmuştur. Ayrıca, onur ve hürriyet değerlerinin eğitimi hususunda Sahâbenin konumuna değinmiştir. Hulefa-i Raşidîn'in insan

onuruna verdiği öneme, insan onurunun bütün Müslümanlar için önemli olduğuna, ister barışta olsun ister savaşta her şeyden önce insan onurunun geldiğine ayrı başlıklar açarak değinen Araştırmacı, ayrıca İslâm toplumunda özgürlük ve onur gibi değerlerin yansımaları detaylı bir şekilde incelemiştir. Saygı ve hürriyet değerlerinin Sahâbe sonrasında tezahürlerini incelediği gibi aynı değerlerin günümüz İslâm toplumundaki yerini de araştırmasına konu edinen el-Karkarî, Sahâbe neslini, bu değerleri en üst mevkide yaşayan nesil olarak tespit etmiştir.

Fas Milli Eğitim ve Yüksek Öğretim Bakanlığı Sûs Massa Bölge Eğitim Öğretim Akademisinden sempozyuma iştirak eden Dr. Tarık el-Fatmî, “Sahâbe ve Batılı İslâm Toplumlarında Değerlerin Değişimi” başlıklı tebliğini sunmuştur. Araştırmasını, Kuzey Afrika’da Sahâbenin fethinden önce, siyasî, ictimâî, ve kültürel durum; Sahabe-i Kirâmın Müslüman batı toplumunun sosyal hayatına etkisi ana başlıklarıyla sunan Araştırmacı, Sahâbenin, Kuzey Afrika toplumlarının değerlerine büyük katkılarda bulunduğunu tespit etmiştir. Ayrıca, Fas tarihinin halihazırda, İslâm dini ile tanışmasından sonra yaşadığı değişimleri ortaya çıkaracak derin ve nitelikli çalışmalara ihtiyaç duyduğunu ifade etmiştir.

Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Ahmet Bostancı’nın başkanlığını yaptığı dördüncü oturum, “Eğitim ve Zanaât” özel başlığı altında sunulan tebliğlerle icra edilmiştir. Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dr. Öğr. Üyesi Şükrü Şirin tarafından “Arapça Dil Ekollerinde Sahâbe İzleri” isimli tebliğin sunulmasıyla oturum başlamıştır. İslâm Medeniyetinin kurucu nesli Sahâbenin yaşadığı coğrafya ve toplumda ortak dilin Arapça olduğuna dikkat çeken Şirin, Nahiv ilminin kuruluşu ve kaynaklarında, bazı özel nahiv meselelerinde, erken dönem teşekkül eden dil ekolleri üzerinde ve dahi nahiv üzerinde sahâbe izlerini sürmeye çalıştığı tebliğini dinleyicilerin ve istifade edenlerin bilgisine sunmuştur.

Sempozyuma, Avusturalya İslamî Davet Cemiyetinden iştirak eden, Dr. Halid Maruf Ahmed Alyûh, “Raşid Halifeler Döneminde Eğitim Sistemi “Eğitim Teknolojisi Bilimi Işığında Bir Okuma” isimli tebliğini arapça olarak sunmuştur. Konuşmasına hamdele ve salvale ile başlayan Yazar, Sahâbenin, Hz. Peygamber’in (s.a.v) vefatından sonra, İslâm medeniyeti üzerinde, siyasî, iktisadî, kültürel sahalarda etkisi olduğu gibi eğitim alanında da katkıları büyük olduğuna dikkat çekmiştir. Nitekim tebliğinde, eğitim sistemi ve eğitim teknolojisi bilimi kavramları üzerinde duran Yazar, Sahâbe-i Kirâmın eğitim alanındaki çabalarını, Hulefa-i Râşidîn döneminde hocaların durumunu ve eğitim sisteminin idaresi ve gelişimi hakkındaki bilgileri özel başlıklar halinde detaylı bir şekilde araştırmıştır. Hulefa-i Râşidîn döneminde eğitim yöntemlerinin gelişmesine örnek olarak, Kur’ân-ı Kerîm’in bir araya toplanması, hadis rivâyetinin kontrollü bir şekilde ilerlemesi, mushafın çoğaltılması hâdiselerini sunmuştur.

Dördüncü oturumda tebliğ sunan, Fas Karaviyyîn Üniversitesi'nden Dr. Ömer Mebrekî, "Sahabe-i Kirâm'a Göre Eğitim-Öğretim Değerleri ve Yöntemleri: Eğitim Sorunlarımızı Çözmede Bugün Onlardan Nasıl Yararlanabiliriz?" isimli tebliğini arapça olarak dinleyenlere aktarmıştır. Araştırmasında özellikle, değerler, eğitim, ta'lim uslûbu, Sahâbe, gibi istilahların açıklanmasıyla başlamış, ayrıca ilmin kıymeti ve Sahâbeye göre konumu, ilme teşvik ve ilim yolunda çaba harcama, ilmin cihada olan üstünlüğü, ilmin ibadete olan üstünlüğü gibi özel başlıklarla konunun önemini zenginleştirmiştir. Nitekim Yazar, ilim yolunda niyetin Allah için halis olması gerektiği, ilim yolunda sabrın önemi, âlimlere karşı tevazu ve saygının önemi, sekinet, haya, vakar, hilim, yumuşaklık, kolaylaştırma gibi hasletlerin ilimde önemi gibi pek çok önemli konuya da ayrıca değinmiştir. Sahâbenin eğitim ve öğretim yöntemleri ve adabı hususunda ise, müzakere ve müracaat, orta yollu olma ve usandırmaktan sakınma, talebenin ferdî durumunu gözetme, soru sorma, teşvik etme uslûblarına dikkat çekmiştir. Araştırmanın en önemli taraflarından birisi de Sahâbenin eğitim öğretim yöntemlerinin günümüz eğitimi sorunlarına için sunduğu çözümler kısmıdır.

Dördüncü oturumun son tebliği, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dr. Öğr. Üyesi Fatma Betül Altıntaş tarafından "Hanım Sahâbîlerin Meslekleri -Asr-ı Saadete Yönelik Anakronik Bir Okumanın Tahlili-" isimli çalışmasıyla sunulmuştur. Hanım Sahâbenin Hz. Peygamber (s.a.v) döneminde sannattan eğitime, sağlıktan ticarete birçok alanda aktif olarak gündelik, kültürel ve ekonomik hayatın içinde yer aldıklarının bir vaka olduğunu ifade eden Yazar, Gündelik hayat içerisinde, tarım, hayvancılık, ticaret, sağlık hizmetleri, sanat, süt annelik, kuaförlük-süslenme, muhtesiplik, savaşçılık, eğitim öğretim faaliyetleri gibi muhtelif alanlarda yer aldıklarına pek çok detaylı örnek vermiştir. Sahâbe hanımların günlük hayata ve ekonomiye katkılarıyla ilgili değerlendirmeler yapılırken, söz konusu dönemin ve Asr-ı saadet toplumunun yapısının dikkatten kaçırıldığını ifade eden Altıntaş, bu durumun, kadının cemiyet içerisindeki konumunu, İslâm'ın kadına verdiği değeri ve açtığı alanı göstermek adına, Sahâbe hanımların ilgi ve becerileri hakkında modern değer yargıları eşliğinde gerçekleşen anakronik bir okuma ile sonuçlandığını tespit etmiştir.

Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyelerinden Doç. Dr. Hayati Yılmaz'ın başkanlığını yönettiği beşinci oturum; "Âdâb-ı Muâşeret ve Toplumsal Dönüşüm" özel başlığıyla gerçekleştirilmiştir. Libya Zaviye Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Hocalarından Prof. Dr. Said Salim Fandî, "Sahâbe ve Şakalaşma Âdâbı" isimli tebliğiyle sempozyuma iştirak etmiştir. Çalışmasına besmele, hamdale ve salvale ile başlayan Araştırmacı, toplum arasında neşe ve huzurun yayılma vasıtaları arasında, mütebessim bir çehreyi, güzel sözleri, latifeleri, görenleri ya da duyanları rahatsız etmeyecek

şekilde ani şakaları saymaktadır. Nitekim bunların toplum arasında da müsbet karşılandığı kanaatinde olan FANDÎ çalışmasında, şaka ve benzeri kavramları, şakanın ölçülerini, Hz. Peygamber'in (s.a.v) şakalarını içeren rivayetleri, Sahâbe arasındaki şakalaşmaları ayrı başlıklar altında detaylı bir şekilde incelemiştir.

"Âdâb-ı Muâşeret ve Toplumsal Dönüşüm" özel başlığıyla altında sunulan bir diğer tebliğ ise, Libya Sabha Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Hocalarından Dr. Nevvâre Muhammed Akîle Ukkâse tarafından, "Ömer b. Hattab'ın Ebû Musa el-Eş'arî'ye Yazdığı Mektubundaki Tartışma Üslûbu: Davranışlar ve Amaçlar Teorisini Işığında Bir İnceleme" başlıklı araştırmasıdır. Tebliğini görsel olarak da destekleyen Araştırmacı, Ömer b. Hattab'ın Ebû Musa el-Eş'arî'ye yazdığı mektubun metnine çalışmasında yer vermiştir. Ayrıca, araştırmacı risaleyi, konuşma yetkinliği, vakiya uygun olma, metnin yetkinliği, üslûbun amaca uygunluğu gibi muhtelif başlıklarda, davranışlar ve amaçlar nazariyesi doğrultusunda bir incelemeye tabi tutmuştur.

Beşinci oturumda son tebliğ, Trabzon Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dr. Öğr. Üyesi Cuma Karan tarafından "el-Cezire Bölgesinin Fethi Bağlamında Anadolu'nun Müslümanlaşmasında Sahâbenin Etkisi" başlıklı çalışmasıyla sunulmuştur. Anadolu coğrafyasının İslâma Kapılarını ilk kez açmasının Hz. Ömer (18/639) dönemindeki el-Cezire fethiyle olduğu bilgisini paylaşan Yazar, el-Cezire bölgesinin Sahâbe tarafından fethini, bölgenin Sahâbe etkisiyle müslümanlaşma sürecini çalışmasında konu edinmiştir. Ayrıca Anadolu'nun fethinde kaynaklarda zikredilen, İyâz b. Ganm, Halid b. Velid, Muaviye b. Ebî Süfyân, Safvân b. Muattal, Habib b. Mesleme el-Fihri, Ebû Musa el-Eş'arî, Velid b. Ukbe, Umeyr b. Sa'd, Said İbn Amir b. Huzeym, Abdullah b. Abdullah b. İtbân, Abdurrahman b. Hâlid, Suheyl b. Adî gibi Sahâbe isimlerini kısaca tanıtarak ayrı başlıklar altında ele almıştır. Karan, Sahâbenin bölgeye, ad verme, ziyaretgâh/kabirler/makamlar inşa etme, mescidler inşa etme, yerleşim yerleri inşa etme, Sahâbe neslinin bölgede devam etmesi gibi muhtelif etkilerini ayrıca incelemiştir.

Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Prof. Dr. Erdinç Ahatlı tarafından yönetilen altıncı oturum; "Sanat ve edebiyat" alt başlığıyla düzenlenmiştir. Oturum, Irak Musul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Hocalarından Dr. Abdülkadir Ahmed Yunus tarafından "Sahâbede İşitsel (Fonetik) Sanatlar" başlıklı çalışmanın tebliğ edilmesiyle başlamıştır. Sahâbede işitsel sanatları, Kur'ân-ı Kerîm Kiraati ve ezan, name, makam ve ilahi, şarkı ve muskî şeklinde üç ana başlık altında inceleyen Yazar, konuları Sahâbenin örnekliliği çerçevesinde ve fukâhanın işitsel sanatlar hakkındaki ihtilafları üzerinden işlemiştir.

Sempozyuma Cezair Mostaganem Üniversitesinden katılan Dr. Muh-târîye b. Kabaliyye "Dinî Sinema Filminde Sahâbe Karakteri -Çağrı Filmine

Göstergebilimsel Bir Yaklaşım-” başlıklı tebliğiyle dikkatleri çeken bir sunum yapmıştır. Çalışması, göstergebilim muvacehesince hayli zengin bir içeriğe sahip olan Kabaliyye, görsel ve işitsel olarak iletişimin İslâm kültüründe önemli bir yeri olduğuna değinmiştir. Ayrıca Çağrı filminin, çekildiği günden itibaren, ister arapça bilen olsun ister olmasın, çocuk-büyük, Müslüman-gayrimüslim çok geniş bir yelpaze üzerinde etki bıraktığına müşahede eden Yazar, Çağrı filminde canlandırılan Hamza b. Abdülmuttalib, Zeyd b. Harise, Ammar b. Yasir, Bilal b. Rabâh, Halid b. Velid, Ca’fer b. Ebî Talib, Amr b. el-Âs, Ebû Huzeyfe b. Utbe, gibi muhtelif Sahâbe karakterlerinin temsil edilme gücünün mukayesesini yapmıştır.

Altıncı oturumun ve sempozyumun son konuşmacısı, Cezayir Muhammed Lemın Debbagîn Serîf Üniversitesiden Dr. Suâd Turşak’dır. “Sahabe Nesri: Dille İlgili Özellikler ve Kültürel Unsurlar” isimli çalışmasıyla sempozyuma iştirak eden Araştırmacı, Sahâbe nesrinde kültürel temsiller başlığında, din, kabile, belagat ve fesahât gibi öğelerinin üzerinde durmuştur. Turşak, tebliğinde, İslâm medeniyetinin siyâsî, ictimaî ve iktisâdî tarihinin aydınlatılmasında, Sahâbenin, özellikle Râşid Halifeler döneminde yazılmış ve günümüze ulaşmış nesir faaliyetlerinin çok büyük önem arz ettiğini ifade etmiştir. Sunulan tebliğlerin ardından, genel değerlendirme konuşmaları, Prof. Dr. Abdullah Aydınlı tarafından, düzenlenen tartışmalı ilmi toplantının değerlendirmesini içeren veda konuşmasıyla, Prof. Dr. Vejdi Bilgin’in soğuk zinciri korumak adına yaptığı Sahâbe değerlendirmesi çerçevesindeki konuşmasıyla, Prof. Dr. Ahmet Bostancı’nın sempozyumu değerlendirme ve emeği geçenlere teşekkürlerini iletme şeklinde sunumuyla tamamlanmıştır.

Ayşe Yasemin SAİTOĞULLARI (hatib_16@hotmail.com)
Ankara Hacı Bayram Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Hadis, ANKARA